

Temesi Ferenc: *Apám*,
Scolar Kiadó, 2021.

Belső vérzés

Nemes Attila
(1972, Zalaegerszeg)
szerkesztő

Belépünk Temesi Ferenc dolgozószobájába, és halljuk, amint kommentálja a frissen leírtakat. Még tegeződünk is, ismeretségi foktól függetlenül, ahogy régi ismerősök, akik szavak nélkül is tudják, hogy mi jár a másik fejében. Csak Hrabal feleségéhez vagy Mikes nagynénjéhez mérhető tudásunk a szerző gondolatairól. Ennyire bizalmas viszonyba ritkán kerülünk íróval, még ritkábban művel. Szinte látjuk, ahogy a gondolat mondatként átszökik a klaviatúrára, majd megjelenik a monitoron. És ez a megjelenés a szó legszorosabb értelmében is igaz: a szerző a műben kapitálissal szedve, zárójelbe szorítva kommentálja a szereplőket, tetteiket, magát a szöveget.

Manapság óvatosan kell bánni a véleményekkel, nagy az érzékenység, sok a figyelő szempár, a kutató algoritmus, s hopp, már nem is elfogadható, amit mondunk, amit gondolunk. Pont, mint... De erről majd később! Erre itt van egy könyv, amely nem csupán kutat, dokumentál, nemcsak érzékeltet, szépirodalmi eszközökkel sugalmaz, de még véleménye is van. Értékel. Ott

van írásban, mindenki láthatja. És nincs tekintettel vélt vagy valós érzékenységekre. Ettől is hiteles a szöveg, amely egyáltalán nem ismeri a didaktikát, a szájbarágás nem az ő műfaja. Ebben a hitelességben, megalapozottságban pedig van helye az indulatnak, de még a túlzásnak is (AMÚGY TÚLZÁST JÓMAGAM NEM TALÁLTAM). Különösen, ha tudjuk, hogy nem egy út végére érkeztünk a könyv olvasásakor, hanem épp a közepébe, ahonnan együtt tesszük meg az utat a szerzővel. Amolyan fotel-Sztalerek leszünk. Megyünk Temesivel a Zónába, követjük a titkosba, a belső szobába. A Zóna neve ezúttal Pol Pot megye. (KÖZISMERTEBB NEVÉN CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE, MÉG KÖZELEBBRŐL SZEGED.) Tarkovszkij világával ellentétben azonban itt nincs ígéret, olyan pedig különösen nincs, hogy valóra váljanak a legtitkosabb vágyaink: sem a kimondottak, sem a valóság. Ez a zóna a vágyölésről szól. Itt a valóság lesz titkos, és a titok a valóság. Ki akar belépni a szobába? Ezt akkoriban, az átkosban, nem kérdezték meg, Tarkovszkij igen, de nála sem

az író, sem a professzor nem akart végül. Temesi igen, az író igen, a *mi* írónk igen. Fontos a T/1. személy, szeretem leírni is, sokkal jobb, mint a T/3. személy, ahogy ők beszélnek rólunk, akiknek „munkásságát” közelről is megismerhetjük a könyvből. Az *ők* azt is jelzi, hogy nem *mi*, s azt is, hogy a *mi* egy bővebb *én*, és nem egy elszigetelt valaki (KÖZÖSSÉG, NEMZET, ORSZÁG). Olyannyira nem, hogy érdemes már mindjárt a címet is ekként értelmezni: Apáink. Mert Temesi édesapja megfigyelésének, lejárátásának, ellehetetlenítésének megírásával sokkal többet mutat meg egyetlen ember, egyetlen család történeténél. Erről így szól: „Én nem krimi írok itt, bár néha az az érzésem munka közben; nem is történelmet, hanem történetet írok (...) Én nem akarom átírni a történelmet, mint a marxista (stb.) tudósok tették, azt mondom el, milyen volt az élet, amelyről nem tudtuk, hogy történelem.” Itt ugyanis megismerjük a mások apját is, a besúgókat, a jelentőket, tartótiszteket. Méghozzá életrajzokkal együtt, amelyek a könyv végén olvashatóak. Ám előbb megismerjük őket munka közben: ez adja a mű vázát. A besúgó világa. (AHOGY AZ ALJASSÁG ÉL, SZUSZOG, DOLGOZIK.) Amitől mindez új dimenziókat kap, az pedig nem más, mint annak megértése, hogy mindez az érintettség mértékétől függetlenül, bár eltérő intenzitással, bennünk is munkál: ennek nyomait Temesi is kereste már a *Porban*, a *Kölcsön Időben*. És ne legyenek illúzióink, fogja még keresni később is. Munkál, amikor egy sutyerák lesz az iskolaigazgató, pusztán azért, mert jó káder, s azt, aki alkalmas lenne a feladatra, veszélyes elemnek nyilvánítják. Így sem mi, sem gyermekeink nem tanulhattunk a megfelelő tanároktól, mert eleve nem vették fel, vagy elbocsátották őket. Igen, kedves Z generációs Barátom, ez a Te történeted is. Kígyózik benned, mint a kábelkötegek a szerverszobában. Egyszer tutira belebotlasz. Az idő nem légüres tér, minden dátum benne van, még a gyermekeidé is. A jövő csak az előlapot cseré-

li, mögötte a készülék marad. Az idősebb Temesi Ferenc, a tanár, az iskolaigazgató története most is történik. Például a fájdalomban, ami az ifjabb Temesit, a szerzőt feszítette, űzte ennek a könyvnek a megírására. Ám a megfigyelés nem csupán Heisenberg óta torzít. Ennek ugyanis eleve van célja, indulata, szándéka. Olyan, mint az az ember, temesiesen *emberalatti*, aki elvégzi ezt a feladatot, ahogy a középiskolát, a szakmai képzést, ahol elsajátítja a technikát, amelyvel felvértezve már nem zavarja a féreggé válás, mint egykor Gregor Samsát. Vagy, ahogy az egyetemet, bármelyiket, nem csak a foximaxit: gyorsan, könnyen, tanulás, befektetett energia nélkül. Tanult ember lesz. Temesiesen: (AZ LESZ A KÖCSÖG, JA). Igazából a legémelyítőbb, hogy valahogy minden olyan természetesen, magától értetődően zajlik. Hazudni kell a megfigyeltről, hogy jobb színben tűnjenek fel a tartótiszt előtt – hát hazudnak. Magától nem szolgáltat elég lejárato információt – hát provokálják, vagy még meg is rendezik lejáratoását. (BÁLINT SÁNDORT, A „LEGSZÖGEDIBB SZÖGEDIT”, A NÉPRAJZTUDÓST ÉPPÚGY TÖMEGESEN FIGYELTÉK, AHOGY ILIA MIHÁLY PROFESSZOR LEJÁRATÁSÁRA IS ÁLLÍTOTTAK KONSPIRÁCIÓS CSAPDÁT.) És itt ismét Temesit idézném, mert tökéletesen megfogalmazza azt, mitől időtlen édesapjának és a többieknek története: „Minden – önmagát szabadnak képzelő, vagy csak önálló véleményalkotásra képes ember veszélyes.” Nekik. Te is! Ebben a nagy magától értetődésben azért megjelenik néhány abszurd elem is (ha már Kafka szóba került). A besúgó leül melléd a szobádban, a konyhádban, együtt kártyázik veled, simogatja a gyermeked buksiját, barátkozik. Így történhet meg, hogy jelentésében panaszkodik amiatt, hogy a megfigyelt még hétvégén is meglátogatja, zavarja őt pihenésében, hiszen ki szeret szombaton vagy vasárnap dolgozni. (NEMHIÁBA, DRÁGA KENYÉR A SPICLIÉ). Pedig a szerző által összeállított besúgó, tartótiszti életrajzok lehetnének siker-

történetek is, hiszen sok esetben nincstelen, képzetlen emberek emelkednek fel a ranglétrán. Egy valami hiányzik belőlük csupán önfeléd megértésünkhöz, megbocsátó, nagylelkű félre-nézésünkhöz: a tisztesség. A tisztességes cél. Mert az nem az, hogy tönkretégyük mások életét, leromboljuk egzisztenciáját, megfosszuk lehetőségeitől. No, ezekről aztán bőven olvashatunk az *Apámban*. Pontosabban nem csak ott: láthatod az arcokon, még a boldog arcokon is. Láthatod a fiatalokon, akiknek szüleit megtanították hallgatni, érdekből hazudozni, félni, megtanították az önfeladásra, gerinctelenségre. Megtanították az ostobaság, a hazugságok elfogadására, arra, hogy bajba kerül, aki egyéni-eskedik (ÉRTSD: GONDOLKODIK, NEM MIN-DENT UTASÍTÁSRA TESZ). Láthatod magadon, rajtunk, rajtam, mert az ország mi vagyunk, mi is vagyunk: a Temesi Ferencek, Ilia Mihályok, Bálint Sándorok, Csoóri Sándorok, mindazok, akiktől, és akiknek tudásától, építő munkájától

részben vagy egészben megfosztottak bennünket. És lásd: a '60-as évek végétől már vér is alig folyt, olyan, ami látható, ami megfestette volna a járdát. Nem folyt ki, pangott a szívben, és főleg az érfalakon kívül. Ebbe a belső vérzésbe haltunk majdnem bele, *mi* és a haza. Temesi könyve azt mutatja meg, hogy muszáj törődnünk vele, muszáj kezelnünk. És azt is megmutatja, hogy ez lehetséges. Túl lehet élni. Az összes komócsinokat (DIREKT KISBETŰ), mindet: kommunis-tát és simán elvtelent egyaránt. Mert, ahogy az író által is többször idézett Páskándi Géza szokta volt mondani: „A méltó túlélés a boldogság maga.”

Ha így, hát én boldognak látom Temesit, amint befejezi ezt a könyvet. Sokat és sokaknak segített, egy kicsit talán *mi* is jobban vagyunk e könyv elolvasása után. Elmondtuk, kimondtuk, megneveztük. Kijutottunk élve a Zónából. Köszönjük, Sztalker!

Nemes Attila

Vándorló darvak (52 x 120 cm, olaj, vászon)